

Кримінальне право та кримінологія

УДК 343.8:351.74:711.4:355.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19966566>

**Роль кримінально-виконавчої системи у забезпеченні резильєнтності
міст у воєнних умовах**

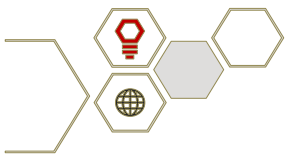
Шульга Олег Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального права та кримінології, ННПП,
Національна академія внутрішніх справ,
науковий співробітник ДУ «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України», Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-8748-566X>

Прийнято: 16.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація: У статті розглядається роль кримінально-виконавчої системи як ключового елементу безпекової інфраструктури міста в умовах воєнного стану. Підкреслюється, що традиційна функція системи, яка полягає у реалізації державної кримінальної політики та ізоляції правопорушників, у кризових умовах значно розширюється. Установи виконання покарань виконують не лише функцію виконання покарань, а й стабілізаційну та превентивну роль, забезпечуючи контроль над криміногенними ризиками, підтримання громадського порядку та інтеграцію у систему цивільного захисту.

Аналізуються основні виклики, з якими стикається система у воєнний період: фізична небезпека для установ, проблеми евакуації засуджених та персоналу, дефіцит ресурсів, порушення прав людини, кадрові втрати та

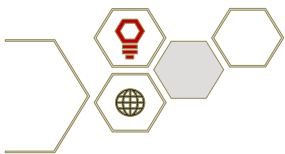
ризиках дестабілізації у місцях несвободи. Визначається, що ці фактори безпосередньо впливають на рівень безпеки міського середовища та його резильєнтність.

Особлива увага приділяється ролі державної політики та управлінських рішень, які мають бути адаптовані до умов війни та інтегровані у політику міської стійкості. Серед ключових напрямів виділено удосконалення нормативно-правового регулювання, розробку механізмів евакуації та релокації, впровадження кризового менеджменту, цифровізацію управління та посилення міжвідомчої взаємодії. Зазначено, що ефективне функціонування кримінально-виконавчої системи у воєнний період є не лише питанням реалізації кримінальної політики, а й важливим чинником соціальної стабільності, економічної стійкості, гуманітарної безпеки та загальної резильєнтності міста.

Метою дослідження є комплексне осмислення ролі кримінально-виконавчої системи у воєнний період та вироблення рекомендацій щодо удосконалення її діяльності як складової міської безпекової інфраструктури.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання запропонованих висновків для розробки державної політики, управлінських рішень та стратегій розвитку кримінально-виконавчої системи в умовах війни.

Ключові слова: кримінально-виконавча система; воєнний стан; безпекова інфраструктура міста; резильєнтність; соціальна стабільність; цивільний захист; кризове управління; нормативно-правове регулювання; міжвідомча взаємодія; цифровізація управління.

Role of the penal system in ensuring urban resilience under wartime conditions

Oleh Shulha,

Candidate of Juridical Sciences (PhD),

Associate Professor of the Department of Criminal Law and Criminology,

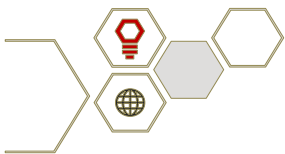
National Academy of Internal Affairs,

Research Officer, State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine»

<https://orcid.org/0009-0007-8748-566X>

Abstract. The article examines the role of the penal system as a key element of urban security infrastructure under martial law. It emphasizes that the traditional function of the system, which consists in implementing state criminal policy and isolating offenders, expands significantly in crisis conditions. Correctional institutions perform not only the function of executing sentences but also play stabilizing and preventive roles, ensuring control over criminogenic risks, maintaining public order, and integrating into the civil protection system.

The analysis highlights the main challenges faced by the penal system during wartime: physical danger to institutions due to shelling and infrastructure destruction, difficulties in evacuating prisoners and staff, shortages of essential resources such as medicines, food, and energy supply, violations of human rights caused by extraordinary detention conditions, reduction of personnel capacity due to mobilization and psychological strain, as well as risks of destabilization in places of detention, including riots and escapes. It is determined that these factors directly affect the overall level of urban security and resilience, undermining social stability, increasing criminogenic threats, and creating additional pressure on municipal infrastructure and governance systems.

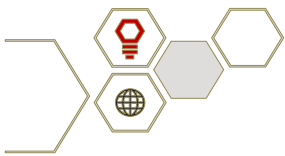
Special attention is given to the role of state policy and managerial decisions, which must be adapted to wartime conditions and integrated into urban resilience strategies. Among the key directions highlighted are the improvement of regulatory and legal frameworks governing the activities of correctional institutions during martial law, the development of evacuation and relocation mechanisms, the implementation of crisis management practices, the digitalization of administrative processes, and the strengthening of interagency cooperation with local authorities, police, and emergency services. It is demonstrated that the effective functioning of the penal system during wartime is not only a matter of implementing criminal policy but also a crucial factor in maintaining social stability, economic sustainability, humanitarian security, and the overall resilience of the city.

The purpose of this study is to provide a comprehensive understanding of the role of the penal system during wartime as an integral part of urban security infrastructure and to develop recommendations for improving its functioning.

The practical significance of the work lies in the possibility of applying the proposed conclusions to the development of state policy, managerial decisions, and strategies for the advancement of the penal system under conditions of war.

Keywords: penal system; martial law; urban security infrastructure; resilience; social stability; civil protection; crisis management; regulatory framework; interagency cooperation; digital governance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах воєнного стану кримінально-виконавча система України постає перед низкою викликів, які виходять за межі її традиційної функції реалізації кримінальної політики. Проблема полягає у необхідності забезпечення безперервного функціонування установ виконання покарань як елементів безпекової інфраструктури міста. Вони повинні не лише виконувати функцію виконання

покарань, а й сприяти підтримці соціальної стабільності, запобігати криміногенним ризикам та інтегруватися у систему цивільного захисту.

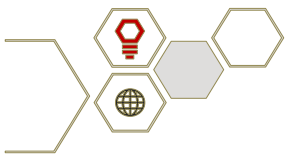
Наукова значущість проблеми полягає у потребі розробки нових концептуальних підходів до функціонування кримінально-виконавчої системи в умовах війни, зокрема у сфері правового регулювання, кризового менеджменту та міжвідомчої взаємодії. Це дозволить сформувати теоретичну базу для подальших досліджень у галузі права, безпеки та урбаністики.

Практична значущість проблеми полягає у необхідності адаптації управлінських рішень до реалій воєнного часу. Це включає розробку механізмів евакуації та релокації, забезпечення ресурсної стійкості установ, цифровізацію управління та інтеграцію кримінально-виконавчої системи у загальну архітектуру міської резильєнтності. Вирішення цих завдань має прямий вплив на рівень безпеки міста, захист прав людини та стабільність соціального середовища.

Таким чином, постановка проблеми зумовлена необхідністю комплексного осмислення ролі кримінально-виконавчої системи у воєнний період та пошуку ефективних управлінських рішень, що забезпечать її стійкість і здатність виконувати критично важливі функції для держави та суспільства.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні системного та міждисциплінарного підходів, що поєднують правові, управлінські та безпекові аспекти. Для досягнення мети застосовуються методи аналізу нормативно-правових актів, стратегічних документів та міжнародних стандартів, а також порівняльно-правовий метод для зіставлення українських практик із досвідом інших країн. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони функціонування кримінально-виконавчої системи у воєнний період.

У дослідженні використовується структурно-функціональний метод, який дає змогу розкрити роль установ виконання покарань як елементів безпекової інфраструктури міста та визначити їх місце у системі міської

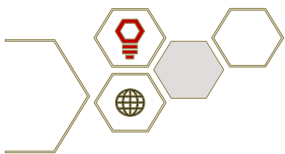

резильєнтності. Застосування цього методу дозволяє простежити взаємозв'язки між правовими, соціальними та управлінськими механізмами, що забезпечують стійкість системи в умовах кризових трансформацій. Також використовується метод контент-аналізу наукових публікацій і стратегічних програм, що стосуються реформування кримінально-виконавчої системи та розвитку міської резильєнтності. Це дає змогу узагальнити сучасні наукові підходи, виявити ключові тенденції та сформулювати теоретичну основу для розробки практичних рекомендацій щодо інтеграції кримінально-виконавчої системи у загальну архітектуру безпеки держави та міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. свідчить про те, що кримінально-виконавча система України перебуває у стані трансформації, яка посилюється умовами війни та євроінтеграційними процесами. У працях сучасних науковців акцент робиться на необхідності реформування системи відповідно до міжнародних стандартів, а також на її інтеграції у загальну архітектуру безпеки держави та міст.

Кернякевич-Танасійчук Ю.В. [2, с. 69-75] досліджує сучасні тенденції розвитку кримінально-виконавчої системи, наголошуючи на важливості гармонізації українського законодавства з європейськими нормами та впровадження нових механізмів управління, що відповідають вимогам євроінтеграції. Автор наголошує, що у сучасний розвиток кримінально-виконавчої системи України відбувається під впливом поєднання євроінтеграційних процесів та викликів воєнного стану, а аналіз стратегічних документів і практик їх реалізації дозволяє виокремити провідні напрями її реформування, зокрема гуманізацію, цифровізацію, професіоналізацію, удосконалення управлінських підходів, а також посилення безпекового потенціалу системи.

Шай Р. [3, с. 318-324] аналізує особливості функціонування кримінально-виконавчого права в умовах воєнного стану, звертаючи увагу на проблеми правового регулювання, забезпечення прав засуджених та вплив

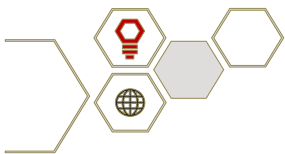

воєнних дій на умови їх утримання. Автор відзначає наявність численних ризиків, пов'язаних із безпекою установ та дотриманням прав людини, що актуалізує необхідність удосконалення відповідних правових і організаційних механізмів.

Жаровська Г.П. [6, с. 76-83] досліджує адміністративно-правовий статус установ виконання покарань у системі органів публічної адміністрації, розкриваючи їх як спеціалізовані суб'єкти публічно-владних повноважень. Авторка аналізує їх місце у системі виконавчої влади, особливості компетенції та механізми реалізації адміністративних функцій, а також обґрунтовує необхідність удосконалення нормативно-правових механізмів функціонування в умовах воєнного стану та інших кризових ситуацій.

Олефір Л. [9, с. 550–555] досліджує міжнародні стандарти захисту прав засуджених та ув'язнених, підкреслюючи їхню роль у формуванні гуманістичної моделі кримінально-виконавчої системи. Ключовими орієнтирами є положення міжнародних договорів та рекомендацій ООН і Ради Європи, які визначають мінімальні правила поведінки із засудженими, забезпечення належних умов утримання та гарантії дотримання прав людини. Автор обґрунтовує необхідність адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів для збільшення ефективності ресоціалізації та зменшення ризиків порушення прав ув'язнених, наголошуючи на важливості інтеграції міжнародних норм у національну практику як складової реформування кримінально-виконавчої системи України.

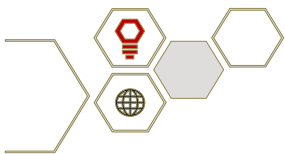
Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. [10, с. 45–52] аналізують міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених, підкреслюючи їх визначальну роль у формуванні сучасної кримінально-виконавчої політики України. Орієнтирами виступають Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі), Європейські пенітенціарні правила та рекомендації ООН, що закріплюють базові принципи гуманного ставлення до осіб, позбавлених волі, та спрямовані на забезпечення їхньої

ресоціалізації. Автори виокремлюють такі напрями реалізації міжнародних норм: удосконалення програм виправлення, розвиток освітніх та професійних можливостей для засуджених, посилення психологічної підтримки та створення умов для соціальної інтеграції після звільнення. Отже, адаптація міжнародно-правових стандартів у діяльність кримінально-виконавчої системи України є необхідною умовою її реформування та важливим чинником забезпечення резильєнтності міст у воєнних умовах, адже ефективна ресоціалізація знижує соціальну напругу та сприяє зміцненню громадської безпеки.

Степанюк А. Х., Яковець І. С. [11] досліджують імплементацію міжнародних стандартів у діяльність кримінально-виконавчої системи України, наголошуючи на їх системній інтеграції у національне законодавство та управлінські механізми. Автори підкреслюють, що міжнародні стандарти, зокрема Європейські пенітенціарні правила та рекомендації ООН, мають стати базовим орієнтиром для реформування української пенітенціарної системи, адже вони забезпечують баланс між безпекою, гуманністю та ефективністю процесів ресоціалізації. Отже, адаптація міжнародних стандартів є ключовим чинником модернізації кримінально-виконавчої системи України, а їхнє практичне застосування підсилює соціальну стабільність і резильєнтність міст у воєнних умовах, оскільки гуманізація та ефективність системи знижують ризики соціальної напруги та сприяють інтеграції засуджених у громади після звільнення.

Іваньков О. І. [12] аналізує міжнародно-правові стандарти захисту прав засуджених до позбавлення волі, підкреслюючи їх значення для формування сучасної моделі кримінально-виконавчої системи України. Орієнтирами є міжнародні договори та рекомендації, які встановлюють мінімальні вимоги до умов утримання, гарантії дотримання прав людини та механізми контролю за діяльністю пенітенціарних установ. Інтеграція міжнародно-правових стандартів у діяльність кримінально-виконавчої системи України є важливим

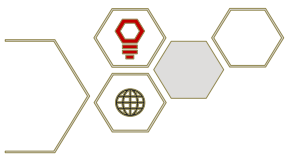

чинником її реформування та забезпечення стійкості суспільства у воєнних умовах. Адже дотримання прав засуджених та створення умов для їхньої ресоціалізації прямо впливають на соціальну стабільність і резильєнтність міст, знижуючи ризики соціальної дезадаптації та підвищуючи рівень громадської безпеки.

Гальцова О. В., Степанюк А. Х. [13] у своїй монографії досліджують принцип поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві та практиці виконання й відбування покарань. Саме цей принцип є фундаментальною засадою сучасної кримінально-виконавчої політики, яка має забезпечувати баланс між завданнями безпеки та гуманістичними цінностями.

Краснокутський О. В. [14] досліджує міжнародно-правові механізми забезпечення прав засуджених до позбавлення волі, підкреслюючи їх значення для реформування кримінально-виконавчої системи України. Автор підкреслює, що міжнародні механізми контролю, зокрема діяльність Європейського комітету із запобігання катувань, практика Європейського суду з прав людини та рекомендації ООН, створюють правову основу для захисту прав ув'язнених і визначають стандарти належного поводження з ними.

Мацола А. А. [15] аналізує трансформацію кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану, зумовлену безпековими викликами та потребою адаптації до нових реалій. У статті виокремлюються ключові напрями розвитку кримінально-правової політики в умовах війни: посилення відповідальності за злочини проти держави та громадської безпеки; удосконалення механізмів протидії воєнним злочинам; забезпечення належних умов утримання засуджених навіть у кризових обставинах; інтеграція міжнародних стандартів у національну практику; розвиток інституційної спроможності кримінально-виконавчої системи. Мацола А. А. наголошує, що кримінально-правова політика у воєнних умовах має сприяти

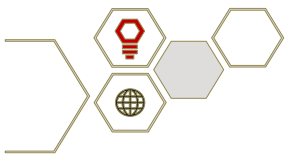

соціальної стабільності та стійкості, оскільки гуманізація й ресоціалізація знижують соціальну напругу та формують основу для відновлення суспільства після завершення воєнних дій.

Шеремет О. С., Єфремова О. П. [16] аналізують покарання як елемент системи протидії злочинності, підкреслюючи його не лише каральну, а й соціально-превентивну роль. Ефективна система покарань, на їх думку, не може обмежуватися лише ізоляцією злочинців, а повинна сприяти їхньому виправленню та поверненню до суспільства. Це, у свою чергу, зменшує ризики рецидиву та підвищує рівень соціальної стабільності. Дослідження авторів демонструє, що гуманізація та ефективність покарань сприяють збереженню соціальної рівноваги та формуванню довіри до державних інституцій навіть у кризових ситуаціях.

Таким чином, сучасні наукові дослідження підтверджують, що кримінально-виконавча система у воєнний період має багатофункціональний характер, поєднуючи правові, безпекові та управлінські аспекти діяльності. Її ефективність значною мірою залежить від якості нормативно-правового регулювання, рівня гармонізації з європейськими стандартами, а також управлінських рішень і дотримання прав людини, що створює підґрунтя для розгляду цієї системи як важливої складової загальної безпеки держави та міської резильєнтності. Узагальнення результатів досліджень дозволяє виокремити кілька ключових напрямів розвитку кримінально-виконавчої системи у воєнних умовах: гуманізацію та ресоціалізацію засуджених, інтеграцію міжнародних стандартів у національну практику, цифровізацію процесів управління, професіоналізацію персоналу та посилення безпекового потенціалу установ виконання покарань. Важливим є також формування ефективних механізмів зовнішнього контролю та моніторингу, що забезпечує прозорість і підзвітність системи.

У воєнний час кримінально-виконавча система стає не лише інструментом реалізації державної політики у сфері покарань, а й чинником

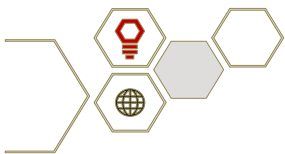
підтримання соціальної стабільності та резильєнтності міських спільнот. Її здатність забезпечувати баланс між безпекою та правами людини визначає рівень довіри суспільства до державних інституцій, а також впливає на відновлення соціальної рівноваги після завершення воєнних дій. Таким чином, кримінально-виконавча система України у воєнних умовах постає як стратегічний елемент державної безпеки та соціальної стійкості, а її реформування на основі міжнародних стандартів і сучасних управлінських практик є необхідною умовою для забезпечення резильєнтності міст і суспільства загалом.

Метою цієї статті є комплексне дослідження ролі кримінально-виконавчої системи у воєнний період як ключового елементу безпекової інфраструктури міста та складової політики міської резильєнтності.

Завданням є визначення основних викликів функціонування установ виконання покарань у кризових умовах, аналіз їхнього впливу на соціальну стабільність, економічну стійкість, гуманітарну ситуацію та безпекову складову, а також окреслення напрямів державної політики та управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективності та стійкості системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінально-виконавча система у воєнний період може бути осмислена як складова інституційно-правової підсистеми міської резильєнтності. У статті Тарасевич О.В., Жилінської Л.О., Волкової А.О. наголошується, що соціально-економічна резильєнтність є інтегральною властивістю міста, яка поєднує економічні, соціальні та правові механізми, забезпечуючи здатність урбанізованих систем протистояти кризам і трансформуватися [1, с. 3-4]. Саме інституційно-правовий компонент визначається як ключовий чинник ефективності управління, що охоплює наявність правових механізмів реагування та політичну спроможність діяти в умовах невизначеності [1, с. 4].

У цьому контексті кримінально-виконавча система виконує функцію гаранта правопорядку та соціальної стабільності, що є необхідним для

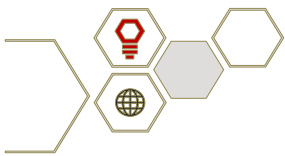

підтримання довіри громадян до інститутів влади. Як зазначено у статті, соціально-економічна резильєнтність міста є синергетичним результатом взаємодії економічних, соціальних та правових підсистем, які разом формують потенціал адаптації й трансформації [1, с. 6], а отже, ефективність кримінально-виконавчої системи прямо впливає на загальну життєздатність міських спільнот у період воєнних трансформацій.

Застосування економіко-правових механізмів, таких як нормативне закріплення поняття «міська резильєнтність» у законодавстві, створення офісів міської стійкості та інституціоналізація посад Chief Resilience Officer [1, с. 8], може бути доповнене інтеграцією кримінально-виконавчої системи у локальні плани резильєнтності. Це дозволить забезпечити превентивне управління ризиками, включаючи контроль за рівнем безпеки та реінтеграцію осіб, що повертаються з місць позбавлення волі. Міжнародний досвід, зокрема програма 100 Resilient Cities та стандарт ISO 37123 [1, с. 9], демонструє важливість комплексного підходу до правових та управлінських інструментів. В українських реаліях це може бути адаптовано через розроблення державної програми «Resilient Ukraine», яка включатиме й кримінально-виконавчу систему як елемент забезпечення соціальної безпеки [1, с. 9].

Таким чином, кримінально-виконавча система у воєнний період виступає не лише інструментом підтримання правопорядку, але й важливим структурним елементом інституційно-правової підсистеми національної моделі соціально-економічної резильєнтності міст, сприяючи формуванню суспільної довіри, забезпеченню стабільності та підвищенню ефективності державної політики відновлення в умовах кризових трансформацій.

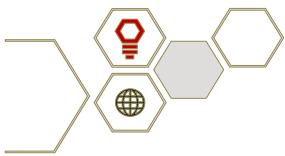
Традиційно кримінально-виконавча система розглядається як механізм реалізації державної кримінально-виконавчої політики, спрямованої на виконання покарань, ізоляцію та ресоціалізацію засуджених осіб. В умовах воєнного стану її роль посилюється, зокрема у контексті підвищення безпекового потенціалу, забезпечення належного функціонування установ

виконання покарань та реагування на нові ризики, пов'язані з воєнними загрозами [2, с. 69-75]. У період воєнного стану кримінально-виконавча система відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та функціонуванні держави, зокрема через контроль за процесом відбування покарань і запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Водночас особливого значення набуває забезпечення безпеки засуджених і персоналу установ виконання покарань в умовах воєнних загроз, що реалізується шляхом облаштування укриттів, організації евакуаційних заходів та дотримання міжнародних стандартів поведінки із засудженими [3, с. 318-324].

Також особливістю функціонування кримінально-виконавчої системи у воєнний час є її адаптація до нових викликів: забезпечення безпеки держави та громадян, дотримання прав засуджених, а також ефективна взаємодія з іншими елементами безпекової інфраструктури міста [4]. Насамперед це повинно включати координацію з поліцією, органами місцевого самоврядування та службами цивільного захисту. Таким чином, кримінально-виконавча система стає невід'ємною частиною архітектури міської безпеки, виконуючи превентивну та захисну функції.

В умовах війни кримінально-виконавча система фактично трансформується у багатофункціональний інститут, який одночасно реалізує завдання кримінальної політики, підтримує громадський порядок, виконує функції цивільного захисту та сприяє стабільності міського середовища. Це визначає її як один із ключових елементів безпекової інфраструктури сучасного міста. Діяльність установ виконання покарань безпосередньо впливає на рівень резильєнтності міських спільнот, адже вони забезпечують соціальну рівновагу, економічну стійкість, гуманітарний баланс та безпекову складову. У випадку порушення їхньої роботи виникають серйозні ризики дестабілізації міського простору, що може призвести до зростання соціальної напруги, ослаблення інституційної спроможності та зниження рівня довіри до державних органів.

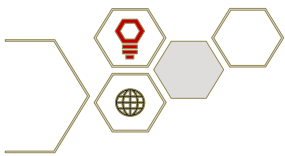

Таким чином, кримінально-виконавча система у воєнних умовах виступає не лише як механізм реалізації покарань, а й як важливий чинник підтримання стійкості та безпеки міських громад.

Резильєнтність міста формується завдяки взаємодії соціальних, економічних та безпекових чинників, серед яких діяльність установ виконання покарань займає особливе місце. Забезпечення соціальної стабільності досягається через контроль над криміногенними ризиками: ізоляція осіб, що вчинили злочини певних категорій, знижує рівень злочинності та перешкоджає формуванню організованих кримінальних угруповань. Водночас важливим елементом є процес ресоціалізації звільнених осіб, адже їхня успішна інтеграція у громаду сприяє зменшенню соціальної напруги, формує довіру до державних інституцій та підвищує стійкість міського середовища. Таким чином, кримінально-виконавча система виступає не лише інструментом реалізації покарань, а й важливим чинником підтримання соціальної рівноваги та безпеки у воєнних умовах.

Економічна стійкість міст також залежить від діяльності установ виконання покарань. Використання праці засуджених у виробничих процесах дозволяє підтримувати функціонування інфраструктури та створювати додаткові економічні ресурси. Це не лише знижує витрати держави, а й сприяє розвитку локальних економічних кластерів, що є важливим чинником міської резильєнтності [6, с. 11-18].

Гуманітарний аспект діяльності установ виконання покарань полягає у забезпеченні дотримання прав і свобод засуджених та гуманного ставлення до них, що є необхідною умовою їх виправлення і ресоціалізації. Важливу роль у цьому відіграє персонал установ, діяльність якого має ґрунтуватися на законності, повазі до людини та врахуванні міжнародних стандартів поведінки із засудженими [5]. Це важливо для підтримки довіри громадян до інституцій та збереження соціального балансу.

Безпекова складова діяльності установ виконання покарань полягає у запобіганні втечам, бунтам та іншим надзвичайним подіям. У разі порушення функціонування цих установ виникають значні ризики дестабілізації міського середовища, адже неконтрольовані процеси можуть призвести до зростання злочинності, соціальної напруги та економічних втрат. Відтак кримінально-виконавча система є невід’ємною частиною архітектури міської резильєнтності.

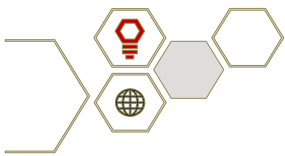
Таблиця 1

Вплив кримінально-виконавчої системи на складові резильєнтності міста

Складова резильєнтності	Характер впливу	Очікуваний ефект
Безпекова	Ізоляція криміногенних осіб, контроль за ризиками втеч та заворушень	Зниження рівня злочинності, стабілізація безпекової ситуації
Соціальна	Контроль соціально вразливих груп, ресоціалізація засуджених	Зменшення соціальної напруги
Економічна	Функціонування установ як суб’єктів господарювання, залучення праці засуджених	Підтримка локальної економіки
Інституційна	Взаємодія з органами влади та місцевого самоврядування	Посилення управлінської спроможності
Гуманітарна	Забезпечення прав людини, доступ до медичної допомоги	Підвищення рівня довіри до держави

Джерело: сформовано автором [5,6]

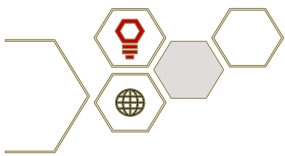
Узагальнюючи дані таблиці 1, можна стверджувати, що кримінально-виконавча система має комплексний вплив на всі ключові складові міської резильєнтності. Вона виконує безпекову функцію через ізоляцію криміногенних осіб та контроль ризиків, що забезпечує стабільність громадського порядку. Соціальний вимір проявляється у ресоціалізації засуджених та зменшенні соціальної напруги, що сприяє інтеграції звільнених осіб у громаду. Економічна складова реалізується через залучення праці засуджених та функціонування установ як суб’єктів господарювання, що

підтримує локальну економіку. Інституційний аспект полягає у взаємодії з органами влади та місцевого самоврядування, що посилює управлінську спроможність системи. Гуманітарний вимір забезпечується дотриманням прав людини та доступом до медичної допомоги, що формує довіру суспільства до державних інституцій.

Таким чином, кримінально-виконавча система у воєнних умовах виступає не лише інструментом реалізації покарань, а й важливим чинником підтримання соціальної стабільності, економічної стійкості та безпеки міського середовища, що робить її одним із ключових елементів резильєнтності сучасних міст. У воєнний період кримінально-виконавча система стикається з низкою системних викликів, що прямо впливають на рівень безпеки міста та його резильєнтність.

Фізична небезпека для установ полягає у ризиках обстрілів, руйнуванні інфраструктури та пошкодженні охоронних споруд. Це створює загрозу як для утримуваних осіб, так і для персоналу, а також може призвести до втрати контролю над засудженими. Проблеми евакуації засуджених та персоналу є особливо складними, адже потребують значних ресурсів, координації з іншими органами влади та дотримання прав людини. У випадку надзвичайних ситуацій евакуація може стати критичним фактором стабільності міського середовища. Дефіцит ресурсів (медикаменти, харчування, енергопостачання) ускладнює функціонування установ. Це може призвести до гуманітарних криз, що впливають на загальний рівень соціальної стабільності та довіри до державних інституцій. Порушення прав людини через надзвичайні умови утримання стає серйозним викликом, адже міжнародні стандарти вимагають забезпечення мінімальних умов навіть у період війни. Недотримання цих норм може спричинити соціальну напругу та негативний міжнародний імідж держави. Зниження кадрового потенціалу зменшує ефективність роботи системи та підвищує ризики дестабілізації. Ризики бунтів, втеч та зростання напруження у місцях несвободи можуть мати прямий вплив на безпекову

ситуацію у місті. У разі втрати контролю над установами виникає загроза зростання злочинності та дестабілізації міського середовища.

Таким чином, кримінально-виконавча система у воєнний період стає не лише інструментом реалізації кримінальної політики, а й ключовим елементом безпекової інфраструктури, від ефективності функціонування якої залежить стабільність міста.

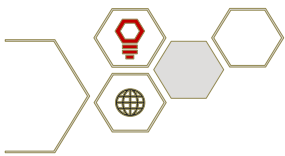
Таблиця 2

Ключові виклики у воєнний період

Виклик	Сутність проблеми	Наслідки
Руйнування інфраструктури	Пошкодження установ внаслідок бойових дій	Масові втечі, дестабілізація
Евакуація засуджених	Відсутність чітких механізмів переміщення	Перевантаження інших установ
Дефіцит ресурсів	Нестача їжі/медикаментів	Гуманітарна криза
Кадровий дефіцит	Звільнення або евакуація персоналу	Зниження контролю
Порушення права людини	Погіршення умов утримання	Критика
Ризики бунтів	Психологічна напруга серед засуджених	Надзвичайні ситуації

Джерело: сформовано автором [3,5,6]

Узагальнюючи дані таблиці 2, можна зазначити, що у воєнний період кримінально-виконавча система стикається з низкою критичних викликів, які суттєво впливають на її функціонування та здатність забезпечувати стабільність міського середовища. Руйнування інфраструктури та відсутність чітких механізмів евакуації засуджених створюють загрозу масових втеч і перевантаження установ, що може призвести до дестабілізації безпекової ситуації. Дефіцит ресурсів та кадрові втрати формують гуманітарну кризу й впливають на зниження рівня контролю, а порушення прав людини та погіршення умов утримання викликають критику як з боку суспільства, так і міжнародних інституцій. Додатковим ризиком є психологічна напруга серед засуджених, яка може спричинити бунти та надзвичайні ситуації. Сукупність цих викликів свідчить про необхідність розробки комплексних стратегій реагування, що включають відновлення інфраструктури, створення

ефективних механізмів евакуації, забезпечення ресурсами, підтримку персоналу та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Таким чином, у воєнних умовах кримінально-виконавча система стає не лише елементом реалізації покарань, а й важливим чинником підтримання міської резильєнтності, адже її здатність долати виклики напряду визначає рівень соціальної стабільності, безпеки та довіри до державних інституцій.

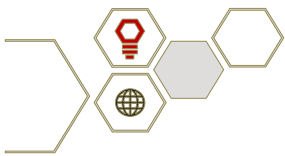
Удосконалення нормативно-правового регулювання є ключовим напрямом, адже законодавство повинно враховувати специфіку воєнного стану. Це стосується правил утримання засуджених, забезпечення їхніх прав, а також механізмів взаємодії з іншими органами влади. Гнучке правове поле дозволяє швидко реагувати на нові виклики та уникати правових колізій.

Розробка механізмів евакуації та релокації є необхідною умовою безпеки. У випадку загрози обстрілів чи руйнування інфраструктури держава повинна мати чіткі алгоритми переміщення засуджених та персоналу, що мінімізує ризики дестабілізації міського середовища.

Впровадження кризового менеджменту означає створення системи управління, здатної діяти в умовах надзвичайних ситуацій. Це включає планування сценаріїв реагування, підготовку персоналу та використання ресурсів для забезпечення безперервності роботи установ.

Цифровізація управління сприяє оптимізації процесів контролю та комунікації, адже використання електронних систем обліку, моніторингу й координації мінімізує ризики втрати інформації та забезпечує оперативність ухвалення рішень. Паралельно посилення міжвідомчої співпраці з органами місцевого самоврядування, поліцією та ДСНС формує комплексну систему безпеки, яка дозволяє ефективно координувати дії у кризових ситуаціях та підтримувати стабільність міського середовища.

У результаті державна політика та управлінські рішення у сфері кримінально-виконавчої системи перетворюються на ключовий чинник формування міської резильєнтності, оскільки саме вони визначають здатність

установ виконання покарань виконувати свої функції навіть у найскладніших умовах воєнного часу.

Роль громадськості та міжнародних організацій у забезпеченні резильєнтності кримінально-виконавчої системи у воєнний період є визначальною. Громадянське суспільство забезпечує незалежний контроль за дотриманням прав засуджених, здійснюючи моніторинг умов утримання та інформуючи міжнародні інституції про випадки порушень [7]. Це сприяє зменшенню ризиків катувань та жорстокого поводження, а також формує довіру до державних інституцій.

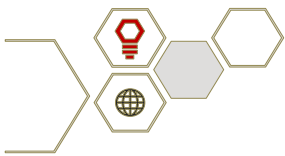
Міжнародні організації, зокрема ООН та UNODC, активно підтримують реформування пенітенціарної системи України, надаючи експертну допомогу, фінансування та рекомендації щодо впровадження міжнародних стандартів поводження з ув'язненими [8]. Вони також забезпечують гуманітарну підтримку, а саме постачання медикаментів, продуктів харчування та засобів гігієни, що є критично важливим у кризових умовах.

Міжнародний Комітет Червоного Хреста здійснює практичну допомогу у місцях несвободи, підтримуючи адміністрації установ у забезпеченні базових потреб та сприяючи дотриманню гуманітарних стандартів. Це дозволяє знизити соціальну напругу та забезпечити більш стабільне функціонування системи навіть у надзвичайних умовах.

Таким чином, участь громадськості та міжнародних організацій у діяльності кримінально-виконавчої системи сприяє підвищенню прозорості, зміцненню соціальної стійкості та інтеграції системи у загальну архітектуру міської резильєнтності.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному та міждисциплінарному переосмисленні кримінально-виконавчої системи як складової безпекової інфраструктури міста. Вперше в межах поєднання правового, безпекового та урбаністичного підходів вона розглядається не

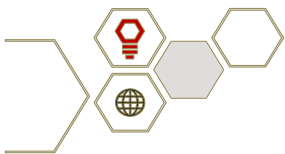
лише як інституція, що реалізує державну кримінальну політику та забезпечує ізоляцію правопорушників, а як активний елемент міської резильєнтності, здатний впливати на соціальну стабільність, економічну стійкість та гуманітарну безпеку. Доведено, що у воєнний період функції установ виконання покарань суттєво трансформуються та набувають ширшого змісту, охоплюючи стабілізаційні та превентивні завдання, спрямовані на зниження криміногенних ризиків, підтримку громадського порядку та інтеграцію у систему цивільного захисту.

Наукова новизна полягає також у концептуалізації ролі кримінально-виконавчої системи у формуванні резильєнтності міських систем. Вона розглядається як структурно інтегрований та функціонально взаємопов'язаний компонент архітектури безпеки поряд із правоохоронними органами, службами цивільного захисту та гуманітарними інституціями. Запропоновано нові підходи до інтеграції пенітенціарної політики у систему управління міською стійкістю, що включають впровадження адаптивних кризових управлінських механізмів, цифровізацію процесів, створення алгоритмів евакуації та релокації, а також посилення міжвідомчої взаємодії.

Теоретичні засади кримінально-виконавчого права розширюються завдяки застосуванню концепції резильєнтності, яка дозволяє розглядати систему як інституцію, що забезпечує адаптацію та відновлення міських структур у надзвичайних умовах. Це відкриває нові перспективи для наукових досліджень, поглиблює теоретико-методологічну базу та формує основу для розробки сучасної державної політики та практичних управлінських рішень у сфері безпеки.

Список використаних джерел

1. Тарасевич О. В., Жилінська Л. О., Волкова А. О. Соціально-економічна резильєнтність українських міст: економіко-правові механізми та національна модель формування. *Ефективна економіка*. 2025. № 11. URL:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8115/8247> (дата звернення: 20.01.2026).

2. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча система України: сучасні тенденції розвитку (реформування) в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 90(4). С. 9–15. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.9> (дата звернення: 20.01.2026).

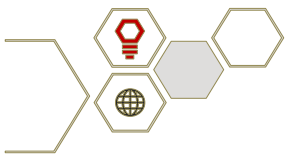
3. Шай Р. Кримінально-виконавче право в період воєнного стану в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2024. Т. 11, № 4 (44). С. 318–324. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2024.44.318> (дата звернення: 20.01.2026).

4. Бараш Є. Ю. Особливості кримінально-виконавчої політики України під час воєнного стану. Вінниця: ХНУВС, 2025. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/6ce1fc1e-121b-4f73-9699-63178aa0f078> (дата звернення: 20.01.2026).

5. Гальцова О. В. Вплив персоналу установ виконання покарань на засуджених осіб до позбавлення волі. *DSpace Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*. 2025. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/items/938bae14-aacc-409f-9075-ac7441bd28ce> (дата звернення: 20.01.2026).

6. Жаровська Г. П. Адміністративно-правовий статус установ виконання покарань у системі органів публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2026. № 93(4). С. 11–18. DOI: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/355723> (дата звернення: 20.01.2026).

7. Council of Europe. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) Reports on Ukraine. Strasbourg, 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti->

torture-committee-cpt-publishes-the-response-of-the-ukrainian-authorities-to-the-report-on-the-2023-visit (дата звернення: 20.01.2026).

8. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Prison Reform and Alternatives to Imprisonment in Ukraine. Vienna, 2024. URL: https://www.unodc.org/res/justice-and-prison-reform/cpcj-prison-reform/our-work/UN_Ukraine_Programme_A4_final.pdf (дата звернення: 20.01.2026).

9. Олефір Л. Міжнародні стандарти захисту прав засуджених та ув'язнених. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 550–555. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bbf28f66-fb63-4bb2-9511-118568ac3089/content> (дата звернення: 20.01.2026).

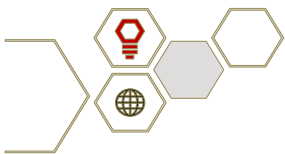
10. Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 1(15). С. 45–52. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/b336a5d6-79c3-45bf-a548-e1f31478a63b> (дата звернення: 20.01.2026).

11. Степанюк А. Х., Яковець І. С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: монографія. Харків: Кросроуд, 2007. 184 с.

12. Іваньков О. І. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 19 с.

13. Гальцова О. В., Степанюк А. Х. Принцип поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві, виконанні і відбуванні покарань: монографія. Харків: Право, 2020. 224 с.

14. Краснокутський О. В. Міжнародно-правові механізми забезпечення прав засуджених до позбавлення волі: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. Харків, 2019. 201 с.

15. Мацола А. А. Кримінально-правова політика України в умовах воєнного стану. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 91(4). С. 18–25. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/20-3.pdf> (дата звернення: 20.01.2026).

16. Шеремет О. С., Єфремова О. П. Покарання в системі протидії злочинності в наукових розвідках професора Т. А. Денисової. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 600–607. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/8059/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf> (дата звернення: 20.01.2026).